

İSTANBUL PROTOKOLÜ

Vincent Iacopino*, Önder Özkalıpcı**, Caroline Schlar***

Uluslararası insan hakları belgeleri ve insancıl hukuk, işkence ve kötü muameleyi istisnasız olarak yasaklamasına rağmen, dünya ülkelerinin yarısından fazlasında işkence ve kötü muamele uygulamasına halen sıklıkla rastlanmaktadır. Süregelen işkence uygulamalarından ötürü büyük insan toplulukları acılar çekmektedir. Bu makalede işkence ve kötü muameleye karşı etkin mücadele amacıyla oluşturulan ve 2000 yılı sonunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi beklenen "Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (The Istanbul Protocol), Türkçesi, "İşkence ve Diğer Zalimane Gayri İnsani Aşağılayıcı Ceza ve Davranışların Etkin Dokümantasyonu Ve Araştırması İçin El Kitabı" (İstanbul Protokolü)'nin öyküsü anlatılmaktadır.

Tarihçe

Adana'da 1996 yılı Mart ayında Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından düzenlenen "İnsan Hakları ve Tıp Mesleği" isimli toplantının sonrasında, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı salonlarında iki konuda çalışma grubu oluşturuldu. Çalışma gruplarından bir tanesinin konusu "Yasadışı Yargısız İnfazlarla İlgili BM Otopsi Protokolü" (Minnesota Otopsi Protokolü), diğeri, katılımcı örgütlerden Center For Victims of Torture Minnesota'nın önerisi olan, ABD'de uygulanabilecek ve göçmenlerde işkence izlerini saptama doğrultusunda kullanılabilir bir muayene protokolü idi. Çalışma grubunda Birleşmiş Milletler tarafından

* Dr., Ph.D., Physicians For Human Rights

** Dr., Adli Tıp Uzmanı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı

*** Klinik Psikolog, İşkenceden Sağ Kalanlara Destek Komitesi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı -

onaylanıp üye ülkeler tarafından kullanılabilir canlılarda işkence izlerinin saptanması için bir işkence muayene protokolünün hazırlanması fikri ortaya atıldı. Bu fikir benimsenerek, protokol çalışmasının nihai toplantısının İstanbul'da yapılması ve bir anlamda ölümlerde işkence muayene protokolü olarak anılan "Minnesota Protokolü" gibi canlılarda işkence muayene protokolünün adının da "İstanbul Protokolü" olması kararlaştırıldı.

Bu toplantıyı takip eden günlerde ilk taslak Physicians For Human Rights örgütünden Vincent Iacopino tarafından Mayıs 1996 tarihinde hazırlandı.

Bu taslak metnin ikinci versiyonu çok sayıda toplantı ve yazışma yapılan iki yıllık bir çalışma sonunda Haziran 1998 tarihinde Türk Tabipleri Birliği (TTB)-Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve Adli Tıp Uzmanları Derneği (ATUD) işbirliği ile bu örgütlere mensup hekimler ve diğer Türkiyeli insan hakları savunucuları tarafından tamamlandı. Daha sonra hızlı bir iletişim trafiği ile dünyanın 15 ülkesinden (ABD, Almanya, Danimarka, Fransa, Filistin, Güney Afrika, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İsrail, İsviçre, Şili, Kosta Rika, Sri Lanka, Türkiye) 40 örgüte mensup 75 kişiden oluşan adli tıp uzmanı, hekim, psikolog ve psikiyatrist, avukat ve insan hakları gözlemcisi ile yazışarak 3, 4, ve 5 nolu taslaklar hazırlandı. 2 nolu taslak 100 sayfa iken ek 100 sayfalık katkı önerisi daha oluştu.

Bu çalışmanın Türkiye ayağında 2 nolu taslağın Türkçesi ATUD aracılığı ile ATUD üyesi adli tabiplerin tamamı (120 kişi) ile TİHV ve TTB işbirliği ile konuyla ilgili yaklaşık 100 hekime ve çeşitli hukukçu ve felsefecilere gönderildi. Gelen eleştiriler Türkiye dışından katılımcıların tümüne ve Türkiye'den İstanbul toplantısına katılabilecek katılımcılara tekrar gönderildi. Çalışmaların Türkiye koordinasyonu Okan Akhan, Metin Bakkalıcı, Türkcan Baykal, Şebnem Korur Fincancı ve Önder Özkalıpçı tarafından yürütüldü. Bu çalışmalar sırasında 5 nolu taslağa ulaşıldı.

Oluşturulan 5. taslak 15 ülkeden toplam 50 uzman tarafından 3 gün süreyle İstanbul'da tartışıldı. 11 Mart 1999'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde TTB Başkanı Füsün Sayek, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Faruk Erzenin, TİHV Temsilcisi Dr. Metin Bakkalıcı, BM İşkence Özel Raportörü Nigel Rodley'in açılış konuşmaları yaptığı iki saatlik açılış programından sonra Adli Tıp Anabilim Dalı salonlarında 3 gün sürecek çalışma gruplarına geçildi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalının tüm hekim ve çalışanlarının olağanüstü özveriyle, teknik yardımla destekleyip ev sahipliği yaptıkları 3 gün süren çalışmalar sonunda editörler seçilerek protokolün ana hatları tespit edildi ve editörlere metni tamamlamaları için yetki verildi.

Editörler tarafından İstanbul toplantısındaki öneriler doğrultusunda oluşturulan 8 nolu taslak 9 Ağustos 1999'da Cenevre'de tartışıldı. Bu tartışma toplantısında, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson, BM'ye danışmanlık hizmeti veren 10 örgütün temsilcisi, BM uzmanları, 7 ülke temsilcisi (ki aralarında Türkiye de bulunuyor) ve protokolün editörleri (Türkiye'den üç kişi)

olan 50 kişi bulundu. İlk konuşmaları sırasıyla BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson, Türkiye İnsan Hakları Vakfı adına İzmir Temsilcisi Prof. Dr. Veli Lök, Physicians For Human Rights örgütünden Vincent Iacopino'nun yaptığı, bir gün süren toplantıda metnin genel içeriği ve metnin BM tarafından kabulü stratejileri tartışıldı. Toplantıda, Türkiye Cumhuriyeti Devleti adına katılan BM Cenevre Daimi Temsilcisi Murat Sungar ve Elçilik İnsan Hakları danışmanı Bülent Meriç tarafından İstanbul Protokolü'ne yönelik övgü dolu konuşmalar yapıldı.

Aynı gün İstanbul Protokolü küçük bir törenle BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson'a teslim edildi.

Daha sonra Cenevre toplantısı sırasında yapılan öneriler doğrultusunda metinde ek değişiklikler yapıldı. 4 Kasım 1999'da İstanbul Protokolü BM İşkence Özel Raportörü Sir Nigel Rodley tarafından BM'ye sunulurken resmen BM belgesi oldu.

8 Ağustos 1999 tarihinde Cenevre'de yapılan toplantı sırasında kararlaştırılan strateji gereği İstanbul Protokolünün içinde yer alan işkence ile mücadele prensipleri önce BM İnsan Hakları Komisyonuna sunuldu.

20 Nisan 2000 tarihinde BM İnsan Hakları Komisyonu üyesi 52 devlet tarafından İstanbul Protokolünde yer aldığı biçimiyle değiştirilmeden onaylanan işkence ile mücadele prensipleri bugünlerde BM Ekonomik ve Sosyal Konseyin onayına sunulup 2000 yılının Eylül-Ekim aylarında New York'da toplanacak olan BM Genel Kuruluna üye 187 ülkenin onayına sunulacaktır. Bu yolla tüm dünya devletlerinin tartışmalarına katıldığı bir metni daha çok benimseyeceği ve İstanbul Protokolünü hızla ve yaygın kullanıma sokabileceği umulmaktadır.

1996'dan, 4 Kasım 1999 tarihinde BM İşkence Özel Raportörü Sir Nigel Rodley'in BM'de raporunu sununcaya kadar geçen sürede harcanan emeğin boyutlarını anlatmak amacıyla bazı rakamlar vermek gerekirse, bu süre içinde İstanbul Protokolünün koordinasyonunun Türkiye ayağında konuyla ilgili yapılan Türkçe/İngilizce yazışma sayısı toplam 2500'ü aştı. Benzer sayıda yazışma ABD ve İsviçre'deki koordinatörler tarafından da yapıldı. Bu çalışma için kullanılan fotokopi kağıdı miktarı 50.000 sayfayı geçti.

Ekim 1999'da Delhi'de yapılan 40 ülkeden 350 katılımcının olduğu Uluslararası 8. İşkence Kongresi sonrası yayınlanan Delhi Deklarasyonunda uluslararası kamuoyunun dikkati İstanbul Protokolüne çekilerek İstanbul Protokolünün bir an önce devletler tarafından uygulamaya sokulması ve bu belgede yayınlanan prensiplerin bir an önce devletler tarafından imzalanması gerektiği bildirildi.

Avrupa Travmatik Stres Çalışmaları Topluluğunun (ESTSS) Haziran 1999 İstanbul toplantısında ve 1999 sonbaharında Lancet Dergisinde, İstanbul Protokolü ile ilgili yazılar yayımlandı.

Katılımcı hekim örgütleri dışında birçok ülke hekim birlikleri ya da uzmanlık örgütleri İstanbul Protokolü ve bu belgede sunulan prensipleri desteklediklerine dair belgeler imzaladılar.

İstanbul Protokolünün tüm metni web sayfalarına kondu. Bu metni :

[http:// www.hrft.org.tr](http://www.hrft.org.tr)

[http:// www.tihv.org.tr](http://www.tihv.org.tr)

[http:// www.phrusa.org/new/istanbul.html](http://www.phrusa.org/new/istanbul.html)

adreslerinden okuyabilirsiniz.

4 Kasım 1999'da BM belgesi haline gelen İstanbul Protokolünün İngilizce aslına uygun çevirisi için girişimler tamamlandı. 2000 yılı bitmeden bu metnin Türkçe'ye çevrilip dağıtımının başlaması umulmaktadır. İlişikte belgenin hazırlanmasında aktif çaba sarf eden örgütlerin listesi tablo halinde sunulmuştur.

Amaç

Daha önce de belirtildiği gibi bu el kitabının birincil amacı işkence ve kötü muamelenin etkin araştırması ve dokümantasyonu için uluslararası standartları oluşturmaktır. Bu el kitabı, devletlerin bireyleri işkence ve kötü muameleden daha etkin biçimde koruyabilmelerini ve suçluları eylemlerinden ötürü sorumlu tutabilmelerini sağlamak için oluşturuldu. Diğer yandan bu el kitabında yer alan prensiplerin amacı ise devletlerin, işkence ve kötü muamelenin etkin dokümantasyonu ve araştırmasını sağlaması için uyması gereken minimum standartları belirlemektir.

Bu el kitabı öncelikle devletler için yazıldıysa da onun içeriği birçok koşulda örneğin insan hakları araştırmaları, ve gözlemi, politik sığınma talepleri, işkence sırasında suçlarını itiraf eden bireylerin savunması, ve işkence görenlerin tedavisinde yapılması gerekenleri saptayabilmek için de uygulanabilir.

Ayrıca işkence izlerini görmezden gelmeye, yanlış yazmaya ya da sahte rapor vermeye zorlanan sağlık çalışanları ya da benzer biçimde karar verme durumunda olanlar için bu el kitabının, uluslararası referans/dayanak noktası sağlaması amaçlanmıştır.

Giriş

İşkencenin, 1984 Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesindeki tanımı ile başlayan giriş kısmında, el kitabının amacı ve önemi tartışılmıştır.

İlgili Uluslararası Yasal Standartlar

Bu bölümde işkence ve kötü muamele üzerine uluslararası insan hakları ve insancıl hukukunda yer alan ilgili uluslararası standartlar gözden geçirilmiştir.

Ayrıca, işkenceye karşı yasaklamalar ve işkenceyi önlemek için yasal zorunluluklar, BM yapıları ve mekanizmaları, bölgesel örgütler ve Uluslararası Ceza Mahkemeleri ile bağlantılı olarak tartışılmış ve özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcı kurumlar

Action for Torture Survivors, Geneva
Amnesty International, London
Association for the Prevention of Torture, Geneva
Behandlungszentrum fuer Folteropfer Berlin, Berlin
British Medical Association, London
Center for Victims of Torture, Minneapolis
Center for the Study of Society and Medicine, Columbia University, New York
Center for Research and Application of Philosophy and Human Rights, Hacettepe University, Ankara
Centre G. Devereux, University of Paris, Paris
Center for the Study of Society and Medicine, Columbia University, New York
Committee Against Torture, Geneva
Danish Medical Association, Copenhagen
Department of Forensic Medicine and Toxicology, University of Colombo, Colombo
Dokuz Eylül Medical Faculty, Ethics Department, İzmir
Gaza Community Mental Health Programme, Gaza
German Medical Association
Human Rights Foundation of Turkey (HRFT), Ankara
Human Rights Watch, New York
Indian Medical Association and the IRCT, New Delhi
Indochinese Psychiatric Clinic, Boston
Institute for Global Studies, University of Minnesota, Minneapolis
Instituto Latinoamericano de Salud Mental, Santiago
Inter-American Institute of Human Rights, Program for the Prevention of Torture, San Jose
International Federation of Health and Human Rights Organizations, Amsterdam
International Rehabilitation Council for Torture Victims (IRCT), Copenhagen
Johannes Wier Foundation, Amsterdam
Lawyers Committee for Human Rights, New York
Medical Foundation for the Care of Victims of Torture, London
Physicians for Human Rights-Israel, Tel Aviv
Physicians for Human Rights-Palestine, Palestine
Physicians for Human Rights-USA, Boston
Society of Forensic Medicine Specialists, Istanbul
Survivors International, San Francisco
Trauma Centre for Survivors of Violence and Torture, Cape Town
Turkish Medical Association, Ankara
United Nations Special Rapporteur on Torture, Geneva
World Medical Association, Ferney-Voltaire

İlgili Etik Kurallar

İlgili etik kurallar bölümü, hukukçular ve sağlık çalışanları için davranış kurallarını, adil yasal araştırma ve yargılama usullerini şart koşan etik kuralları, BM hukuk sisteminin bağımsızlığı üzerine temel prensipleri ile savcı ve avukatların rolü üzerine BM kılavuz kurallarını içermektedir.

Ayrıca bu bölüm sağlık çalışanları için sunulan etik kuralları, BM Bildirgelerini, uluslararası mesleki yapıların bildirgelerini ve ulusal kuralları da içermektedir. Bunların yanı sıra aynı bölümde müşfik bir tedavi sağlama, bilgilendirilmiş onam ve gizlilik görevi ile ilgili prensipler detaylı olarak gözden geçirilmektedir. Ayrıca ikili görevi olmaktan doğan çelişkiler de gözden geçirilmiştir.

İşkencenin Hukuki Yönden Araştırılması

Bu bölüm, işkencenin hukuki yönden araştırılması, işkence ve kötü muamelelerin etkin araştırılmasının amaç ve prensiplerinin ana hatlarını göstermektedir. Burada işkence araştırmaları için; araştırmayı sürdüreceği uygun yapının saptanması, işkence gördüğü iddia edilen kişiyle ve diğer şahitlerle görüşme, fiziki delillerin saptanması ve koruma altına alınması, tıbbi delillerin ve fotoğraf çekiminin rolü gibi ayrıntılı prosedür el kılavuz kuralları verilmiş/sağlanmıştır.

Bu bölümde ayrıca, kurulu araştırma usulleri yetersiz ya da peşin hükümlü veya bir suistimal modelinin aşıkardığı durumlarda soruşturma komisyonunun nasıl oluşturulacağı ve onun işlevleri tartışılmıştır.

Görüşme Sırasında Dikkat Edilmesi Gereken Genel Hususlar

Yasal inceleme, fiziki ve psikolojik deliller ile ilgili bölümleri geliştirirken bu disiplinlerden her biri için ortak olan ama göz önüne alınması gereken noktalar olduğu fark edilmiştir. Bunlar;

- Usul yönünden ihtiyati tedbirler: Bağımsız, doğru, güvenilir, mahrem görüşmelerin yapılmasının sağlanması ve gözaltına alınan kişiyi güvenlik güçlerinin cebri etkilerinden korumak,
- Görüşmenin içeriği ve görüşme teknikleri: Örneğin, ne sorulmalı ve nasıl sorulmalı?
- Görüşme sırasında tekrar travmatize olma riskinden nasıl kaçınılır?
- Tercüman kullanımında ortaya çıkabilecek problemler,
- Görüşme usulleriyle bağlantılı cinsiyet sorunları,
- Fiziki ve psikolojik tedaviye ihtiyacı olan başvurular için uyarılar,
- Son olarak bulguların yorumu ve bir kişinin ulaştığı kanaatin sunumu,

İşkencenin Fiziksel Delilleri

İşkencenin fiziksel delilleri bölümünün yazılması sırasında uygun tıbbi bilgi düzeyinin ne olması gerektiği ve muayeneyi yapan hekimden hangi düzeyde deneyim beklenmesi gerektiğine karar vermek zorunda idik. Dünyada birçok hekimin ideal olmayan koşullarda çalıştığını bildiğimiz için ve tıbbi incelemelerin çok büyük kısmı tıbbi öykü ve fiziki incelemeden fazlasını istemediği için düşük teknolojiye uygun yaklaşımı tercih ettik. Bu yaklaşım hiç deneyimi olmayan ya da az deneyimli hekimleri işkencenin fiziki bulgularını etkin biçimde dokümanete etmelerini sağlamak ve pahalı tanısal testlerin endikasyonlarını ve sınırlılıklarını (limitations) anlamalarını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.

Bu bölüm, tıbbi öykünün görüşme sırasında dikkat edilmesi gereken genel hususlar bölümünü gözden geçirdikten sonra işkencenin her organ sistemi için bulgularını gözden geçiren daha sonra kaba dayak ve falağa, askı, elektrik şoku, dişe işkence uygulanması, asfiksiye maruz bırakmak, seksüel işkence ve tecavüz gibi spesifik işkencelerin genel formları hakkında detaylı bilgi içermektedir.

İşkencenin Psikolojik Delilleri

Bu bölüm, işkencenin psikolojik delilleri ve birçok farklı zorlukları içermektedir. Bilindiği gibi işkencenin amacı genel anlamda kemikleri kırmak ya da cildi yakmak gibi fiziki hasar oluşturmak değil (zamanla izleri yok olan etkiler) bireylerin benliklerini, aile bağlarını ve tüm toplumun isteklerini yıkmaktır. İşkencenin psikolojik sonuçlarının önemine rağmen bu delillerin dokümantasyonu ilk bakışta anlaşılması zor ve ölçülmesi güç görülebilir. Dahası işkence olağanüstü bir yaşam deneyimi olarak pek çok yakınmaya ve sınırlı semptomlardan çok büyük psikolojik rahatsızlıklara neden olabilecek kapasiteye sahiptir.

Bizim bu zorluklara cevabımız esnek ve çeşitli durumlar ve kültürel yapılar için genelleştirilebilir ve aynı zamanda işkenceyle ortaya çıkabilecek çok çeşitli psikolojik tepkileri izah edebilen bir yapı geliştirmek oldu. İşkencenin psikolojik delilleri bölümü aşağıdaki bileşikleri içermektedir:

- Psikolojik değerlendirmenin önem ve içeriği üzerine bir tartışma
- Batının tanısal kategorilerinin batılı olmayan kültürel yapılarda uygulaması üzerine uyarı yorumlarını içerecek biçimde mental şikayetlerle ilişkili olarak travmanın ana semptomlarının gözden geçirilmesi
- Beyin travması bulgularını PTSD bulgularından ayırt etmede nöropsikolojik değerlendirmenin endikasyonları ve sınırlı olduğu durumlar
- İşkencenin çocuklara etkilerinin kapsamlı özeti

Prensipler

Devletlerin işkenceyi etkin biçimde araştırması ve dokümanete etmesinin prensipleri ya da "minimum standartları" el kitabının ekler (appendix 1) kısmındadır.

Aslında el kitabındaki kılavuz kurallar bu prensiplerin detaylı olarak işlenmesinden ibarettir. BM Özel Raportörü Sir Nigel Rodley, 1999 yılı sonunda BM Genel Kurulunda sunduğu raporunda bu prensipleri de eklemiştir. İşkence konusunda işkencenin engellenmesi ve yasaklanması için birçok uluslararası hukuki standart mevcuttur. Bu yüzden işkence ve kötü muamele ile ilgili prensipler taslağını hazırlarken işkenceyi önleme ve yasaklama konularından çok, sadece işkencenin araştırılması ve dokümantasyonu ile ilgili şartlar konulmaya çalışıldı. Özet olarak bu prensiplerin önerdiği şartlar şunlardır:

- Konularında yetkin bireyler tarafından hiç vakit kaybetmeden etkin ve bağımsız araştırmaların yapılması
- Araştırmacı otoritenin yetkilendirilmesi
- İşkence gördüğü iddia edilenlerin ve araştırmacıların (soruşturmacıların) kendilerinin ve ailelerinin güvenliğinin sağlanması
- İşkence gördüğü iddia edilen kişiler ve onların yasal temsilcilerinin tüm duruşmaları izlemesinin ve ilgili bilgilere ulaşmasının sağlanması
- Varolan soruşturma prosedürleri yetersiz olduğunda bağımsız soruşturma komisyonları tarafından tarafsız soruşturmanın yapılması
- Vakit geçirmeden, doğru ve halk diliyle gerçeğin bulgularını içeren ve uygulanabilir kanunlar temelinde devletlerin cevaplama gereken raporların hazırlanması
- Kişiye özel ve tıbbi uzmanın kontrolünde olan klinik değerlendirmelerin yüksek etik standartlarda olmasının sağlanması
- Tıbbi raporun tam anlamıyla gizliliğinin sağlanması
- En azından aşağıdakileri içeren hızlı ve doğru raporların hazırlanması
 - ❖ Görüşme koşulları
 - ❖ Başvurunun anlattığı öykünün detaylı kaydı
 - ❖ Klinik muayenedeki tüm fiziki ve psikolojik bulguların kaydı
 - ❖ Saptanan fiziki ve psikolojik bulguların olası işkence ve kötü muamele ile meydana gelme olasılığı hakkında yorum
 - ❖ Muayeneyi yapanların kimlik bilgileri

İşkence ve Kötü Muamelenin Tıbbi Değerlendirmeleri için Kılavuz Kurallar

El kitabı, işkence ve kötü muamelenin tıbbi değerlendirmeleri için kılavuz kuralların aşağıda özetlenerek sunulan detaylı bir demetinin gerekliliğini öngörür.

- Olgu bilgisi
- Mahkemedeki şahitlik için klinisyenin mesleki özellikleri/vasıfları
- Mahkemedeki şahitlik için kanaatin doğruluğu hakkında beyan

- Arka plan bilgisi
- İşkence ve kötü muamele iddiaları
- Fiziki semptom ve kısıtlılıklar
- Fizik muayene
- Psikolojik öykü ve muayene
- Fotoğraflar
- Tanısal testlerin sonuçları
- Konsültasyonlar
- Bulguların yorumu
 1. Fiziki deliller
 2. Psikolojik deliller
- Nihai yorum ve öneriler
- Gerçeklik konusunda beyan
- Tıbbi inceleme ve değerlendirmenin kısıtlılıkları konusunda beyan
- Hekimin imzası, tarih, yer
- İlgili ekler

Bu kılavuz kurallar da el kitabının içeriğine paraleldir. Sabit değişmez bir protokol olarak tasarlanmamıştır. Daha doğrusu bireysel değerlendirme amacı ve ulaşılabilen kaynakların uygun değerlendirmesi göz önüne alınarak uygulanmalıdır.

Önem

İstanbul Protokolü işkence ve kötü muamelenin soruşturması ve dokümantasyonu amacıyla oluşturulmuş ilk uluslararası tüzük/kılavuz kuralıdır. Biz el kitabı ve prensiplerin varolan işkence ve kötü muamele konusundaki kesin yasaklar ile işkencecilerin suçlarından ötürü sorumlu tutulmaları arasındaki boşluğu kapatmada yararlı olacağını düşünüyoruz. Biz hepimiz işkence ve diğer zalimane, gayri insani veya aşağılayıcı davranış ve cezalardan kurtulmanın yolunun diğer hakların korunması ve desteklenmesinden geçtiğini biliyoruz. Hiçbir hukuk kuralı olmadığında, özgür konuşma suç olduğunda, çeşitli kutsal mazeretlere işkence ve kötü muamele uygulamalarını haklı çıkarmak için başvurduğunda hiçbir el kitabı ya da prensip bireyleri koruyamaz.

Biz bu el kitabının, işkence ve kötü muamelenin soruşturma ve dokümantasyonu için sadece enstrumantal değerinin olmadığını, öneminin daha fazla olduğunu düşünüyoruz. Bu el kitabı, sağlık çalışanlarının, hukukçuların, karar verme pozisyonunda olanların, işkence ve kötü muamelenin etkin ya da etkin olmayan biçimde soruşturulması ve dokümantasyonu konusunda eğitilmelerine yarayacak, daha önemlisi el kitabı ve prensiplerde yer alan kılavuz kurallar ve minimum stan-

dartlar cebri baskılara maruz kalan sağlık çalışanları, hukukçular ve karar verme pozisyonunda olan kişileri desteklemek için objektif bir destek noktası olacaktır.

Tüm sağlık çalışanları benzeri cebri baskıları çok iyi bilir. El kitabının hekimler tarafından kavramsal olarak ortaya atılması rastlantı değildir. Yaklaşık 20 yıldır sağlık çalışanları giderek artan biçimde insan hakları ihlalleri kaynaklı sağlık problemlerinin farkına vararak ve insanlığın acısını teskin etmek ve sağlıklılığı desteklemenin bir yolu olarak insan haklarını koruyup desteklemişlerdir.

İşkence ve kötü muamelenin yaygın olduğu ülkelerde sağlık çalışanlarının işkence ve kötü muamelenin delillerini eksik yazmak, tamamen görmezden gelmek ya da sahte rapor düzenlemek için baskıya maruz kalmaları devletlerin bu ihlallerin olmadığına dair inkarlarının önemli bir dayanağıdır.

İstanbul Protokolü, sadece kılavuz kurallar ve minimum standartlar dizgesinden ibaret değildir. O bir amaç ve sorumluluk ifadesi, sessizliğe karşı yasal çıkış yolu ve bir eylem planıdır. Sağlık alışanları işkence ve kötü muamelenin neden olduğu acıların sessiz şahitleri olarak kalıp bu eylemlerin destekçisi olamazlar. Tehlikede olan sadece birey ve toplum sağlığı ve biz "tedavi edenlerin" mesleki onuru değil, bütün insanlıktır.